

संगणक लघुलेखन परीक्षेसाठी शासन
मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्र. संकीर्ण-००५२४/प्र.क्र.४२/एसडी-२

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : २० ऑगस्ट, २०२४.

वाचा : १. शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक एसपीई-१०१२/(१०८/१२)/साशि-१,
दिनांक ३१.१०.२०१३.
२. शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण-०१२१/प्र.क्र.०४/एसडी-२,
दिनांक २७.०४.२०२३.
संदर्भ : महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद यांचे पत्र क्र.मरापप/जीसीसी /प्रशा/२०२४/२९,
दि.१२.०४.२०२४.

प्रस्तावना :-

वाचा येथे नमूद दिनांक ३१.१०.२०१३ च्या शासननिर्णयान्वये राज्यातील शासनमान्य टंकलेखन व लघुलेखन वाणिज्य संस्थांमध्ये संगणक टायपिंग अभ्यासक्रम सुरू करण्याबाबत मंजूरी देण्यात आलेली आहे. तसेच दिनांक २७.०४.२०२३ च्या शासननिर्णयान्वये महाराष्ट्र वाणिज्य शिक्षण संस्था (टंकलेखन, लघुलेखन आणि संगणक टंकलेखन अभ्यासक्रम) मान्यता व संचालन नियम १९९१ च्या सुधारित नियमावलीस शासन मान्यता देण्यात आलेली आहे. गतकाही वर्षांपासून टंकलेखन यंत्रे कालबाह्य झाले असून टंकलेखन व लघुलेखनासाठी संगणकाचा अधिकाधिक वापर करण्यात येत आहे. सबब, लघुलेखनातही संगणकाचा वापर गरजेचा झाला आहे. त्यानुषंगाने सद्यस्थिती विचारात घेता लघुलेखन परीक्षेसाठी संगणकीय परीक्षेस मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

जून २०२४ व त्यानंतर होणाऱ्या लघुलेखन परीक्षा या संगणकीय प्रणालीच्या माध्यमातून आयोजित करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सदर परीक्षा आयोजनाची पूर्ण जबाबदारी महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे या कार्यालयाची राहिल. परीक्षा योग्य रितीने पार पाडण्यासाठी लागणारी यंत्रणा / व्यवस्थापन यांचे योग्य नियोजन करण्यात यावे. संगणकीय लघुलेखन परीक्षेची कार्यपद्धती व गुणपद्धती याबाबत संबंधित वाणिज्य संस्था व विद्यार्थी यांना अवगत करण्याची जबाबदारी महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांची राहिल. संगणकीय परीक्षा पद्धतीचा विद्यार्थ्यांवर ताण पडणार नाही, याची दक्षता संबंधित वाणिज्य संस्था व महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांनी घ्यावी.

३. संगणकीय लघुलेखन वाणिज्य परीक्षेच्या कार्यपद्धतीसाठी परिशिष्ट-अ सोबत जोडण्यात आले आहे. त्याप्रमाणे संगणक लघुलेखन परीक्षेचे आयोजन महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांनी करावे.

४. सदर परीक्षा संदर्भात वेळोवेळी परीक्षानुरूप होणारे आवश्यक बदल करण्यास महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे सक्षम राहील.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२४०८२०१५०००१४८२१ असा आहे. सदर शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(तुषार महाजन)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
- २) मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा. विरोधी पक्षनेता, विधान परिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
- ४) मा. विरोधी पक्षनेता, विधान सभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
- ५) मा. मंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) मुख्य सचिव यांचे सह सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ७) प्रधान सचिव, कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई
- ८) प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई,
- ९) आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १०) आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे
- ११) शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र, राज्य, पुणे.
- १२) शिक्षण संचालक (प्राथमिक), शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १३) संचालक, महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे
- १४) आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, कोकण भवन, मुंबई,
- १५) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी, मुंबई,
- १६) संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
- १७) सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक.
- १८) सर्व शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक), जिल्हा परिषद
- १९) शिक्षण निरीक्षक, (पश्चिम/ दक्षिण/ उत्तर), मुंबई,
- २०) प्रशासन अधिकारी, महानगरपालिका, (सर्व).
- २१) निवड नस्ती (कार्यासन एसडी-२) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

परिशिष्ट अ

संगणक लघुलेखन परीक्षा कार्यपद्धती

१. संगणक लघुलेखन परीक्षा ही यापुढे संगणक असलेल्या परीक्षा केंद्रांवरच घेण्यात येईल.
२. परीक्षा केंद्रावर येताना विद्यार्थ्यांना संगणक लघुलेखन परिक्षेसाठीचे प्रवेश पत्र, आधार कार्ड/पॅन कार्ड/वाहनचालक परवाना यापैकी कोणतेही एक फोटो ओळखपत्र सोबत आणणे बंधनकारक आहे. सदर कागदपत्रांशिवाय परीक्षार्थी विद्यार्थ्यांना परीक्षा केंद्रामध्ये प्रवेशित होता येणार नाही.
३. संगणक लघुलेखन परीक्षेमध्ये विद्यार्थ्यांना दोन गती उतारे देण्यात येतील. सोडवावयाचे गती उतारे (Speed Passage) हे संगणकाच्या माध्यमातून सॉफ्टवेअर द्वारे इयरफोनने परीक्षार्थी विद्यार्थ्यांना ऐकविण्यात येतील. प्रत्येक गती उतारा हा ५० गुणांचा असेल. पास होण्यासाठी विद्यार्थ्याने दोन्ही गती उतारे मिळून ५०% गुण म्हणजेच ५० गुण मिळवणे आवश्यक राहिल. तथापि, प्रत्येक गती उताऱ्यामध्ये उत्तीर्ण होण्याकरीता किमान १५ गुण मिळवणे बंधनकारक राहिल. याचाच अर्थ २ पैकी एका गती उताऱ्यामध्ये १५ पेक्षा कमी गुण मिळाल्यास त्या विषयामध्ये संबंधित परीक्षार्थी हा अनुत्तीर्ण घोषित करण्यात येईल. गती उताराच्या लिप्यांतरामध्ये ३ चुकांसाठी १ गुण कमी करण्यात येईल. प्रत्येक गती उताऱ्यामध्ये जेवढ्या चुका होतील, त्या प्रमाणात (३ चुकांसाठी १ गुण कमी केले जातील) या नुसार गुणांकन करण्यात येईल. ही गुणांकन पद्धती लघुलेखनाच्या सर्व १६ विषयांसाठी लागू असेल.
४. पूर्वीच्या परीक्षा पद्धतीमध्ये इंग्रजी ६० श.प्र.मि व ८० श.प्र.मि या विषयांकरिता वस्तुनिष्ठ (Objective) प्रश्नांची तरतुद होती, जुन २०२४ व त्यापुढे आयोजित परीक्षांसाठी वस्तुनिष्ठ प्रश्नांची तरतुद वगळण्यात आली आहे. पूर्वी विद्यार्थ्यांनी काढलेल्या आऊटलाईन तपासतांना परीक्षकांकडून दिल्या जाणाऱ्या १० गुणांकरीता प्रमाणित गुणांकन पद्धत (Standard Procedure) नसल्यामुळे अंदाजित गुण दिले जात होते त्यामुळे जुन २०२४ व त्यापुढे आयोजित केल्या जाणाऱ्या परीक्षांसाठी आऊटलाईन गुणांकनाची तरतुद रद्द करण्यात येत आहे. त्याऐवजी वर नमूद केल्याप्रमाणे प्रत्येकी ५० गुणांचे दोन गती उतारे (Speed Passage) देण्यात येतील. आखीव उत्तरपत्रिकेमध्ये बाह्यरेखा आढळून न आल्यास किंवा त्यामध्ये त्रुटी आढळून आल्यास विद्यार्थ्यांचे संगणकावरील लिप्यांतर ग्राह्य धरले जाणार नाही आणि त्याला गुण दिले जाणार नाहीत.
४. प्रत्येक गती उतारा हा ५० गुणांचा राहिल. पास होण्यासाठी विद्यार्थ्याने दोन्ही गती उतारे मिळून ५०% गुण मिळवणे बंधनकारक राहिल. तथापि, प्रत्येक गती उताऱ्यामध्ये देखील उत्तीर्ण होण्याकरिता किमान १५ गुण मिळवणे बंधनकारक राहिल. याचाच अर्थ २ पैकी एका गती उताऱ्यामध्ये १५ पेक्षा कमी गुण मिळाल्यास त्या संपूर्ण विषयामध्ये संबंधित विद्यार्थी हा अनुत्तीर्ण

घोषित करण्यात येईल. लिप्यांतरामध्ये ३ चुकांसाठी १ गुण कमी करण्यात येईल. प्रत्येक गती उताऱ्यामध्ये जेवढ्या चुका होतील, त्या प्रमाणात (३ चुकांसाठी १ गुण) या नुसार गुणांकन करण्यात येईल. ही गुणांकन पद्धती लघुलेखानाच्या सर्व १६ विषयांसाठी लागू असेल.

५. इंग्रजी, मराठी व हिंदी ६०, ८०, १०० व १२० शब्द प्रति मिनिट च्या परीक्षा वर्षातून दोन सत्रांमधून घेण्यात येतील. त्याचप्रमाणे इंग्रजी १३०, १४०, १५० व १६० शब्द प्रति मिनिट विषयाच्या परीक्षा मात्र वर्षातून एकदा घेण्यात येईल.

६. संगणक लघुलेखन परीक्षेमधील २ गती उताऱ्यासाठी प्रत्येकी १ गुण याप्रमाणे जास्तीत जास्त २ गुणांचे ग्रेस गुण देण्यात येतील.

७. संगणक लघुलेखन परीक्षेमध्ये श्रुतलेखन (Dictation) व लिप्यांतर (Transcription) हे संगणकावर घेण्यात येणार असल्यामुळे परीक्षेच्या अनुषंगाने कालावधीचे विश्लेषण परीशिष्ट क्र १ मध्ये देण्यात आले आहे. दोन्ही गती उताऱ्यांना डिक्टेशन आणि लिप्यांतरासाठी समान वेळ देण्यात येणार आहे.

८. प्रत्येकी ४ मिनिटांच्या दोन गती उताऱ्यांचे श्रुतलेखन (Dictation) संगणकावर करावयाचे असल्याने, प्रत्येक परीक्षार्थी जवळ साधा Auxillary Port असलेला इयरफोन असणे आवश्यक आहे. यासाठी संस्थाचालकांनी आपल्या सामुग्री शुल्कातून विद्यार्थ्यांना साधा इयरफोन उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. तसेच परीक्षेच्या वेळी विद्यार्थ्यांच्या बसावयाच्या जागेपासून संगणकाच्या CPU चे अंतर जास्त किंवा कमी असू शकते, ही शक्यता गृहीत धरून प्रत्येक विद्यार्थ्याजवळ CPU पर्यंत पोहोचण्यासाठी Extension Wire देखील संस्थाचालकांनी उपलब्ध करून देणे बंधनकारक आहे.

९. साधा इयरफोन व्यतिरिक्त इतर कोणतेही प्रकारचे इयरफोन परीक्षार्थींनी सोबत ठेवू नये. असे इयरफोन, ब्लूटूथ हेडफोन विद्यार्थ्यांकडे सापडल्यास त्या परीक्षार्थी विद्यार्थ्यास परीक्षा केंद्रामध्ये प्रवेश देण्यात येणार नाही. परीक्षा केंद्रामध्ये कोणत्याही प्रकारचे स्पीकर, रेकॉर्डिंगचे साहित्य/चीप किंवा मोबाईल फोन आढळून आल्यास गैरप्रकार या सदरात गृहीत धरण्यात येईल व संबंधिताविरुद्ध प्रसंगी गुन्हा देखील दाखल करण्यात येवू शकतो.

१०. परीक्षेच्या दिवशी विद्यार्थ्यांना अर्धा तास आधी परीक्षा केंद्रावर हजर राहणे बंधनकारक राहील. प्रत्येक विद्यार्थ्याने संगणक लॅब मध्ये बसताना आपल्या बैठक क्रमांकाच्या चढत्या क्रमानुसारच बसावयाचे आहे. प्रत्येक विद्यार्थ्याला बैठक क्रमांकानुसार वेगवेगळे गती उतारे डिक्टेशन/लिप्यांतरासाठी उपलब्ध होणार आहेत. प्रत्यक्षात परीक्षा सुरु होण्यापूर्वी विद्यार्थ्यांना सरावासाठी व रीडरच्या आवाजाची ओळख व्हावी, यासाठी ऑनलाइन परीक्षा/डिक्टेशन देण्यास सुरु होण्याअगोदर सराव उतारा (Trial Passage) देण्यात येईल. हा सराव केवळ वाचकाच्या आवाजाची ओळख होण्यासाठी असेल. सराव उतारा हा एक मिनिटाचा आहे. सराव उताऱ्याचे डिक्टेशन घेणे अनिवार्य राहील, मात्र त्याचे लिप्यांतर (Transcription/Typing) करण्यात येऊ नये.

११. परीक्षेला सुरुवात झाल्यानंतर सुरुवातीला उतारा क्र. अ चे श्रुतलेखन (Dictation) इयरफोन द्वारे सॉफ्टवेअरच्या माध्यमातून देण्यात येईल. विद्यार्थ्यांना छापील लघुलेखन वही सारख्या उत्तरपत्रिका पुरविण्यात येतील. त्यावर उतारा क्र. अ उताऱ्याचे श्रुतलेखन (Dictation) घेतल्यानंतर प्रत्यक्षात संगणकावर उताऱ्याचे लिप्यांतर टंकलेखित करावयाचे आहे. **उतारा क्र. अ** साठी जो निर्धारित वेळ दिलेला असेल, त्या वेळेमध्ये उतारा क्र. अ टंकलिखित करणे आवश्यक आहे. विद्यार्थ्यांना **उतारा क्र.(अ)** चे टंकलेखन संपल्यानंतर लगेचच सादर बटन दाबता येणार नाही. हा **उतारा क्र.(अ)** निर्धारित वेळेनंतरच Auto Submit होणार आहे.

१२. **उतारा क्र.(अ)** चे लिप्यंतर (टंकलिखित) झाल्यानंतर संगणकाच्या स्क्रीनवर **उतारा क्र.(ब)** चे श्रुतलेखन (Dictation) सुरु होत असल्याची सूचना विद्यार्थ्यांना संगणकावर प्राप्त होईल. दोन मिनिटांच्या मध्यंतर व त्यापाठोपाठ १५ सेकंदांचा Countdown दिल्यानंतर **उतारा क्र.(ब)** च्या श्रुतलेखन (Dictation) ला सुरुवात करण्यात येईल. चार मिनिटांचे श्रुतलेखन (Dictation) संपल्यानंतर विद्यार्थ्यांनी **उतारा क्र.(ब)** चे संगणकावर लिप्यांतर (Transcription) करावयाचे आहे. **उतारा क्र.(ब)** चे लिप्यांतर/टंकलेखन वेळेआधी पूर्ण झाल्यास २० मिनिटांनंतर सादर (Submit) बटन दाबून परीक्षार्थीस परीक्षा केंद्र सोडता येईल.

Submit बटन दाबण्यापूर्वी विद्यार्थ्याला, टंकलेखनाची क्रिया पूर्ण झाली आहे किंवा कसे? याची पडताळणी व्हावी याकरिता दुसऱ्या गती उताऱ्यानंतर Confirmation Window देण्यात येईल. तसेच विद्यार्थ्याकडून चुकूनही सादर (Submit) बटन दाबल्या जाऊ नये, म्हणून दुसरा गती उतारा सुरु झाल्यापासून २० मिनिटांनंतर सादर (Submit) बटन कार्यान्वित होईल. एकदा परीक्षेला सुरुवात झाल्यानंतर संगणकावरील वेळ **उतारा क्र.(ब)** चे टंकलेखन पूर्ण होईपर्यंत थांबणार नाही. अनवधानाने अथवा तांत्रिक अडचणी मुळे जर अचानकपणे संगणक बंद पडला, तर जेवढे टंकलेखन झाले असेल, तेवढे आपोआप संगणकामध्ये जतन केले जाईल. संगणक सुरु केल्यानंतर जतन झालेल्या उताऱ्यामध्ये पुढे विद्यार्थ्याला टंकलिखित करता येईल आणि तेथूनच शिल्लक असलेला वेळ देखील मिळेल.

१३. संगणक लघुलेखन परीक्षेमध्ये इयरफोन द्वारे ऐकविलेल्या उताऱ्याचे श्रुतलेखन (Dictation) घेतांना संकेताकृती (Outline) काढण्यासाठी सर्व विद्यार्थ्यांना सर्व विषयांकरिता A४ आकाराचे पाठपोठ एक पान, आखीव उत्तरपत्रिका (Notebook) पुरविण्यात येणार आहे. या उत्तरपत्रिकेवर छापील स्वरूपात विद्यार्थ्यांचे नाव, बैठक क्रमांक, विषय, इत्यादी तपशील नमूद केला असेल. अशा प्रकारच्या उत्तर पत्रिका PDF स्वरूपात संबंधित परीक्षा केंद्रावर परीक्षा परिषदेमार्फत पुरविण्यात येतील. आवश्यकतेनुसार विद्यार्थ्यांना जर अतिरिक्त पुरवणीची गरज भासली, तर त्यांना केंद्र संचालकांकडून आधीच मागून घेता येईल. अतिरिक्त पुरवणी उत्तर पत्रिकेवर मात्र विद्यार्थ्यांना आपला बैठक क्रमांक, नाव, विषय, इत्यादी माहिती स्वतः भरावी लागेल. स्वतःच्या नावाच्या

उत्तरपत्रिकेवर विद्यार्थ्यांनी श्रुतलेखन (Outline) लिहावयाचे आहे. दुसऱ्याचे नाव असलेल्या उत्तर पत्रिकेवर डिक्टेशन लिहिल्यास कॉपी प्रकरण समजून त्यावर कारवाई करण्यात येईल.

१४. संगणक लघुलेखन परीक्षेमध्ये संकेताकृती (Outline) गुण रद्द करण्यात आलेले आहेत. तथापि परीक्षा संपल्यानंतर सर्व विद्यार्थ्यांची संकेताकृती (Outline) काढलेली नोटबुक/उत्तरपत्रिका परीक्षा परिषदेकडे जमा करणे अनिवार्य आहे. परीक्षा परिषदेकडे आल्यानंतर त्याची पूर्वीच्या पद्धतीप्रमाणेच तज्ञांकडून तपासणी करून घेण्यात येईल व त्यामध्ये काही गैरप्रकार आढळून आल्यास संबंधित विद्यार्थ्यांचे निकाल राखीव ठेवून त्यावर स्वतंत्रपणे निर्णय घेण्यात येईल.

१५. परीक्षा सुरु होण्यापूर्वी ५ मिनिटे आधी सर्व विद्यार्थ्यांना श्रुतलेखन (Dictation) साठीची नोटबुक (उत्तरपत्रिका) देण्यात येईल. या नोटबुकवर विद्यार्थ्यांनी आणि पर्यवेक्षकांनी विशिष्ट नमूद केलेल्या जागेवर स्वाक्षरी करणे आवश्यक आहे. तसेच दोन्ही गती उताऱ्यांचे श्रुतलेखन (Dictation) संपल्यानंतर, पुन्हा पर्यवेक्षकांनी शेवटी स्वाक्षरी करून उर्वरित शिल्लक राहिलेल्या कोऱ्या पानांवर फुली (X) मारावी. पर्यवेक्षकांना श्रुतलेखन (Dictation) संपल्यानंतरच संबंधित विद्यार्थ्याने आखीव उत्तरपत्रिकेवर स्वाक्षरी केल्याची खात्री करावी आणि त्यानंतर नमूद केलेल्या जागेवर स्वतःची स्वाक्षरी करावी व त्याचबरोबर विद्यार्थ्याने ज्या संकेताकृती (Outline) काढलेल्या आहेत, त्या संपल्यानंतर देखील पर्यवेक्षकांनी पुन्हा स्वाक्षरी करावयाची आहे. विद्यार्थ्यांनी देखील स्वतःची स्वाक्षरी तसेच उत्तरपत्रिकेच्या सुरुवातीला व शेवटी पर्यवेक्षकांनी स्वाक्षरी केल्याची खात्री करावी.

१६. गती उताऱ्यांचे श्रुतलेखन (Dictation) मध्ये जर अंकांचा उच्चार करण्यात आलेला असेल, तर संगणकामध्ये लिप्यांतर करताना अंकांचाच उल्लेख विद्यार्थ्यांनी करावा. तथापि याला मात्र काही गोष्टी अपवाद असू शकतात. उदाहरणार्थ १९७० या वर्षाचा विचार झाल्यास साहजिकच तो अंकात लिहावा लागेल. मात्र 'एक कोटी' हा शब्द '१ कोटी' असाच सर्वसाधारणपणे लिहावयास पाहिजे.

तसेच विरामचिन्हे (Full stop, Question mark, Comma etc. Punctuation Marks) आणि इंग्रजी गती उताऱ्यामधील Case Sensitivity या चुकांकरीता एका गती उताऱ्यामध्ये जास्तीत जास्त २ गुण कमी करण्यात येतील.

१७. मराठी लघुलेखनामध्ये टंकलेखन करताना ISM-६.२- REMINGTON MARATHI हा Keyboard Layout वापरण्यात येईल. त्या अनुषंगाने संस्थाचालकांनी आपापल्या विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षित करावयाचे आहे.

१८. परीक्षा संपल्यानंतर केंद्र संचालकांना त्यांचेकडील स्वाक्षरी असलेले हजेरीपट व विद्यार्थ्यांच्या संकेताकृती (Outline) असलेल्या उत्तरपत्रिका या पोस्टाने परीक्षा परिषदेकडे जमा करणे बंधनकारक राहिल.

१९. उत्तरपत्रिका तपासणी GCC-TBCच्या परीक्षेमध्ये ज्याप्रमाणे संगणकावरील उत्तरपत्रिकांची तपासणी अंतिम असते, तशी तपासणी मात्र लघुलेखनामध्ये करता येणार नाही. यामध्ये विद्यार्थ्यांनी संगणकावर टंकलिखित केलेली उत्तरपत्रिका व Software मध्ये असलेली प्रमाण उत्तरपत्रिका

(Standard Answer File) यामधून डिफरन्स फाईल (Difference File) तयारकरण्यात येईल. संगणकाच्या माध्यमातून तयार झालेल्या विद्यार्थीनिहाय Difference File परीक्षकांना तपासणीसाठी उपलब्ध करून देण्यात येतील. यामधील Random पद्धतीने ५% उत्तरपत्रिकांच्या प्रिंटआऊट काढून, प्रत्यक्षात त्यांचीदेखील तपासणी परीक्षकांकडून वेगळ्याने करून घेण्यात येईल व त्यामधील गुण आणि संगणकामध्ये परीक्षकांनी दिलेले गुण यांची पडताळणी करून गुणदान अंतिम करण्यात येईल. परीक्षकांनी उत्तरपत्रिका तपासल्यानंतर नियमानुसार त्यामधील काही उत्तरपत्रिका या विशिष्ट निकष लावून समीक्षक (मॉडरेटर) यांच्याकडून तपासून घेण्यात येतील.

२०. सदर परीक्षा ही महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद ,पुणे यांचे मार्फत राबविण्यात येणार आहे. परीक्षा पद्धतीमध्ये काही तांत्रिक बदल करावयाचे असल्यास सदर बदल हे परीक्षा परिषद यांच्या स्तरावर करण्यात यावे.

२१. संगणक लघुलेखन परीक्षेसंबंधी अधिक मार्गदर्शक सूचना महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद , पुणे यांचे स्तरावरून निर्गमित करण्यात येतील.

२२. सदर परीक्षेचा निकालाविषयी सर्व अधिकार, कार्यपद्धती व जबाबदारी महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांना देण्यात येत आहेत.

परिशिष्ट-१

संगणक लघुलेखन परीक्षा श्रुतलेखन (Dictation) व लिप्यांतरासाठी लागणारा कालावधी

अ.क्र.	परीक्षेचा विषय	गती निहाय परीक्षेचा विषय	पॅसेज A & B च्या श्रुतलेखन (Dictation) द्यावयाचा कालावधी (ट्रायल पॅसेजसह)	पॅसेज A & B च्या लिप्यंतरासाठी संगणकावर टंकलेखनासाठी द्यावयाचा कालावधी	परीक्षेचा एकूण कालावधी
१	इंग्रजी लघुलेखन (शॉर्टहॅण्ड)	६० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	६३ मिनिटे	१ तास १५ मि
		८० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	७८ मिनिटे	१ तास ३० मि
		१०० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	९३ मिनिटे	१ तास ४५ मि
		१२० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	१०८ मिनिटे	२ तास
		१३० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	१०८ मिनिटे	२ तास
		१४० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	११३ मिनिटे	२ तास ५ मि
		१५० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	११८ मिनिटे	२ तास १० मि
		१६० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	१२३ मिनिटे	२ तास १५ मि
२	मराठी लघुलेखन (शॉर्टहॅण्ड)	६० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	६३ मिनिटे	१ तास १५ मि
		८० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	७८ मिनिटे	१ तास ३० मि
		१०० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	९३ मिनिटे	१ तास ४५ मि
		१२० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	१०८ मिनिटे	२ तास
३	हिंदी लघुलेखन (शॉर्टहॅण्ड)	६० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	६३ मिनिटे	१ तास १५ मि
		८० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	७८ मिनिटे	१ तास ३० मि
		१०० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	९३ मिनिटे	१ तास ४५ मि
		१२० श.प्र.मी.	१२ मिनिटे	१०८ मिनिटे	२ तास